Vladas Žulkus

PALANGOS VIII-XIII A. KAPINYNO RIBŲ TIKSLINIMAS

PRPI 1987 m. Palangos LDT kultūros skyriaus užsakymu, rekonstruojamoje Dariaus ir Girėno gatvėje tikslino paminklo ribas į V ir R nuo Komjaunimo g-vės, ištyrė du plotus ir iškasė 6 perkasas. Bendras tyrinėtas plotas sudarė 250 m^2. Aptikta griautinių ir degintinių 13 kapų, iš jų 10 suardyti. Kapinynas tyrinėtas 1961-1962 m. (vadovas - A. Tautavičius), todėl kapų numeracija tęsiama. Ištirti kapai pažymėti Nr. 357-369.

Plote į V nuo Komjaunimo g-vės, po Dariaus ir Girėno g-vės danga, kapų nerasta. Tos pačios gatvės Š juostoje, į R nuo Komjaunimo g-vės, rasti nuskusti buldozerio ir tranšėjų apardyti kapai - duobių dugnai su paskirais daiktais. Trys nesuardyti kapai (Nr. 357-359) aptikti į V nuo anksčiau tyrinėtų plotų.

Visos griautinių kapų duobės orientuotos ŠV-PR kryptimi. Sprendžiant iš įkapių išdėstymo, laidota galvomis į ŠV. Duobės buvo 1,8-2,1 m ilgio ir apie 0,8 m pločio. Laidota karstuose, nes kai kur pastebėta medienos liekanų. Degintinių kapų duobės ovalios, apie 50 cm skersmens.

Laidosena ir įkapėmis išsiskyrė griautiniai kapai Nr. 357, 358 - dvigubas moters ir mergaitės kapas (pav. 16). Laidota 2,05 m ilgio ir 77 cm pločio duobėje, kurios kontūrą žymėjo tamsus perpuvusios medienos ruoželis - plataus karsto liekanos. Medžio puvenų buvo ir duobės dugne. ŠV kapo gale - dvi poros geriamų ragų apkalų. Jie gulėjo vienoje eilėje skersai kapo, tarp ragų buvo 1-1,5 cm atstumas, o tarp jų porų - 11 cm tarpas. Pjūviai parodė, kad ragų poros buvo įsmeigtos žemėn priešpriešiais, smaigaliais į kapo vidurį. Kaukolės išliko tik pėdsakai. Jos dešinėje gulėjo trikampis smeigtukas galvos dangalui susegti, viršugalvyje buvo 4 cm skersmens gin-

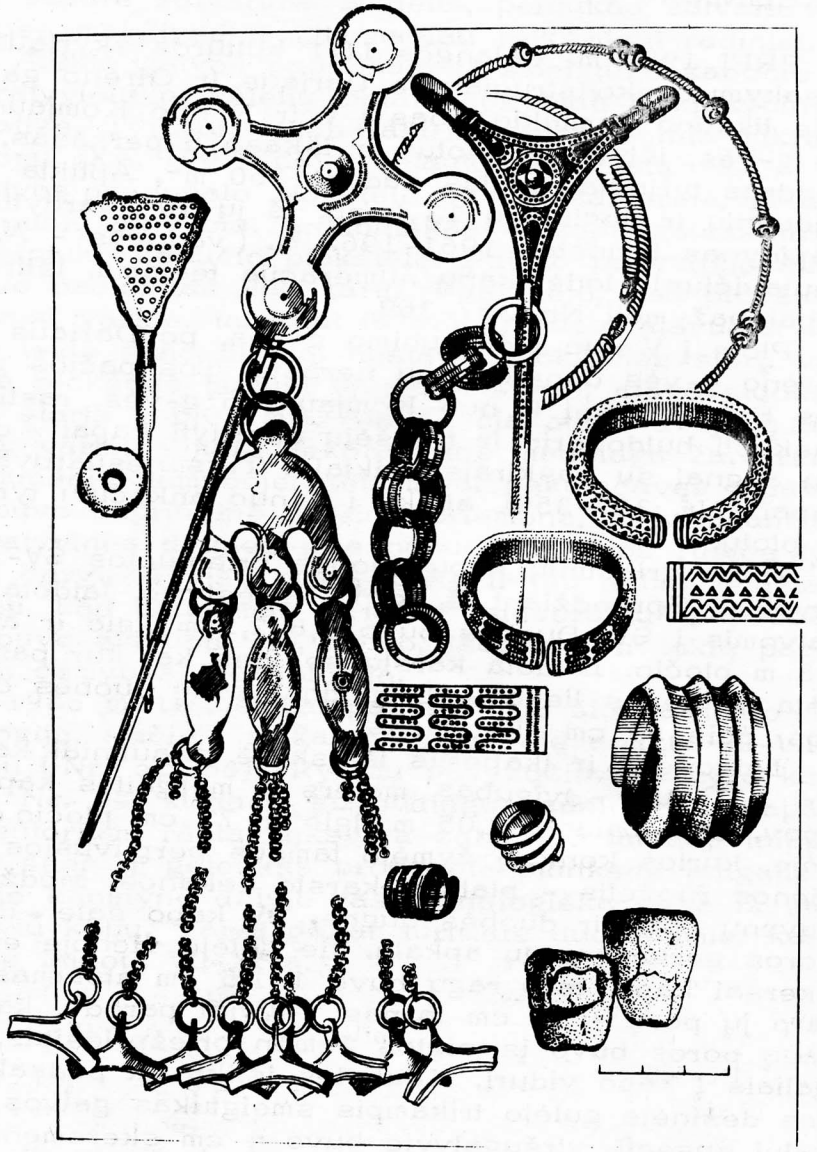

16 pav. Palanga. Kapo Nr. 357 radiniai

tarinis verpstukas, pasmakrėje - du gintaro karoliukai. Krūtinės vietoje buvo apvara iš mėlyno stiklo karoliukų ir žalvario įvijėlių. Kaulų žymės rodė, kad mirusiosios rankos buvo sudėtos žemiau krūtinės, o kojos ištiestos. Ant dešinės rankos užmautos 5 masyvios apyrankės, puoštos kilpiniu raštu, ant kairiosios buvo dvi juostinės ir viena masyvi trijų apvijų trikampio pjūvio apyranké bei du tokie pat žiedai. Tarp kojų kaulų rasti du miniatiūriniai lipdyti nedegti molio indeliai. Daiktus ir kaulų liekanas dengė storo audinio fragmentai ir medžio (?) puvenos. Virš jų ties dubeniu rastas didelis kryžinis smeigtas su kabučiais ir grandelėmis, smeigtukas trikampe galvute ir vytinė antkaklė kilpiniais galais. Smeigtukai gulėjo viršūnėmis į kojų pusę. Šios įkapės, matyt, buvo padėtos ant karsto viršaus.

Mergaitei skirtinos įkapės rastos moters kaukolės kairėje pusėje, žemiau geriamų ragų poros. Tošinėje dėžutėje, išklotoje audiniu, buvo apgalvio plokštelė, įvijinis žiedas, mažas gintarinis verpstukas tokio pat pavidalo, kaip ir prie moters kaukolės. Moters ir simbolinis mergaitės kapai datuojami X a. pabaiga - XI a. pradžia.

Tos pat duobės pakraštyje rastas XI a. deginti-nis kapas Nr. 359. Apie 30 cm skersmens duobutėje įklotas audeklas, kuriame buvo angliukų, dantų liekanų, apdegusių kauliukų. Įkapes sudarė geriamo rago apkalas, mėlynų ir margų karoliukų bei vytų žalvario karolių apvara, vytinės antkaklės fragmentai, lankinė aguoninė plati segė su "ragiukais", trys sunykusios alavo (?) apyrankės, sagtelė, peiliukas, kaulinė plokštelė.

Kituose kapuose rasta dalgelis, peiliukų, sagtelių, apkalėlių, įvijinių žiedų, aštuoniukės formos plokštinė segė (kapas Nr. 366), geriamų ragų apkalų, lipdytos bei žiestos keramikos. Tyrinėti kapai datuojami IX-XII a.

Išaiškinta, kad kapinynas buvęs pailgoje kalvoje, ištįsusioje ŠR-PV kryptimi. Jos V papėdėje būta pelkėtos žemumos, o R kraštas leidosi link didelių pelkių.